

AYOLLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISHDA XALQARO TASHKILOTLAR FAOLIYATI

Kutlimuratov F. K., Toshmamatova Sh. D.

Qoraqalpog' Davlat Universiteti

Kirish. Ayollar huquqlarini himoya qilish masalasi global jamiyatda inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida qaralmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tuzilganidan so'ng butun dunyoda jinsiy asosda kamsitishga barham berish va ayollarni ijtimoiy, siyosiy hamda iqtisodiy hayotga to'liq jalb etish yo'nalishida keng ko'lamli huquqiy hujjatlar qabul qilindi [1]. Xalqaro huquqiy asos sifatida BMTning Inson huquqlari bo'yicha umumjahon deklaratsiyasi qabul qilingan bo'lib, u barcha insonlarning, shu jumladan ayollar va erkaklarning teng huquqliligi tamoyilini belgilaydi [2]. Deklaratsiyaning 2-moddasi kamsitishni, jumladan jinsga asoslangan kamsitishni taqiqlaydi, 16-modda esa oilaviy munosabatlarda teng huquqlilikni ta'minlashni o'z ichiga oladi. Shuningdek, ayollar huquqlarini ta'minlash bo'yicha eng muhim xalqaro shartnomalardan biri Ayollarga nisbatan barcha shakldagi kamsitishlarni bartaraf etish to'g'risidagi konvensiya (CEDAW) hisoblanadi [3]. CEDAWga ko'plab davlatlar, jumladan O'zbekiston Respublikasi ham a'zo bo'lib, bu hujjat davlatlardan ayollar huquqlarini himoya qilish bo'yicha milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirishni talab qiladi. BMTning Beijing deklaratsiyasi va amaliyot platformasi ham ayollarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotda to'liq ishtirok etishi, zo'ravonlikning barcha shakllariga qarshi kurash va gender stereotiplarga asoslangan to'sqinliklarni bartaraf etish bo'yicha kompleks choralarni belgilaydi [4]. Bu hujjatlar jahon miqyosida gender tenglikni amalga oshirish jarayonida xalqaro tashkilotlar faoliyatining yo'nalishlarini aniq ifodalaydi va davlatlarga ko'rsatma beradi.

Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) me'yoriyatlari ham ayollarni mehnat huquqlari bo'yicha himoya qilishga qaratilgan [5]. Masalan, XMT konvensiyalari ayollar va erkaklar uchun teng ish sharoitlari, ish haqi va mehnat bozoridagi adolatni ta'minlash bo'yicha mezonlar belgilaydi. Bu standartlar milliy qonunchilikni takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Xalqaro huquqiy normalarning mazmuni shuni ko'rsatadiki, ayollar huquqlarini himoya qilish nafaqat kamsitishni yo'qotishga, balki ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy o'sish va siyosiy ishtirokni kengaytirishga xizmat qiladi. Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib boriladigan monitoring va maslahat berish mexanizmlari davlatlarga bu yo'nalishda normativ bazani mustahkamlashda yordam beradi. So'nggi Global Gender Gap indeksi tahliliga ko'ra, ayollar huquqlarini mustahkamlash bo'yicha har bir davlatda huquqiy kafolatlar mavjud bo'lsa-da, ularning amalga oshirilishi va amalda qo'llanishi darajasi hali ham past ekanligi qayd etilgan.

O'zbekiston Respublikasida ham gender tenglikni ta'minlash va ayollar huquqlarini himoya qilish milliy siyosat darajasiga ko'tarilgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ayollar va erkaklar teng huquqliligi prinsipini mustahkamlaydi [6]. Konstitutsiya 42-moddada homiladorlik yoki bolasi borligi sababli ayollarga nisbatan ishdan bo'shatish yoki ish haqini kamaytirish taqiqlanishi belgilangan, bu esa mehnat huquqlari sohasidagi diskriminatsiyani oldini olishga qaratilgan mustahkam kafolatdir. Milliy darajada gender tenglikni amalga oshirish bo'yicha asosiy huquqiy hujjatlardan biri O'zbekiston Respublikasining 02.09.2019 yildagi O'RQ-562-sonli - "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi qonuni bo'lib, u jins bo'yicha kamsitmaslik, erkaklar va ayollarning teng huquqliligi hamda davlat tomonidan teng imkoniyatlarni yaratish tamoyillarini belgilaydi [7]. Mazkur qonunda gender tenglikni amalga oshirish bo'yicha institutlararo mexanizmlar, teng huquqlarni kafolatlash tamoyillari va ijtimoiy himoya choralari nazarda tutilgan. Milliy va xalqaro huquqiy mexanizmlar o'zaro uyg'unlashuvi O'zbekistonning ayollar huquqlarini himoya qilish bo'yicha tashabbuslarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Biroq amaliyotda gender stereotiplari, resurslar etishmovchiligi va monitoring mexanizmlarining cheklanganligi kabi muammolar hali ham mavjudligi qayd etilmoqda. Shu sababli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda qo'shimcha chora-tadbirlar va monitoring tizimlarini joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar. Ayollar huquqlarini himoya qilishda xalqaro tashkilotlar faoliyati va O'zbekistonning milliy yondashuvlari tahlili shuni ko'rsatadiki, bu yo'nalishda sezilarli yutuqlar bilan birga, haligacha amalga oshirishda muhim chora-tadbirlar talab etiladi. Inson huquqlari bo'yicha BMTning CEDAW kabi xalqaro huquqiy instrumentlar davlatlarni ayollar huquqlarini ta'minlash uchun milliy qonunlarni joriy etishga majbur qiladi. O'zbekiston bu konvensiyani ratifikatsiya qilgan va hozirgacha CEDAW qo'mitasiga bir necha marotaba periodik hisobotlarni taqdim etgan. Hisobotlar asosida ishlab chiqilgan Milliy Harakatlar rejasi CEDAW talablarini tatbiq etish bo'yicha davlat siyosati strategiyasini belgilaydi, shu jumladan gender asosidagi zo'ravonlik va kamsitishga qarshi amaliy choralarni o'z ichiga oladi. Xalqaro tashkilotlar, xususan UN Women (BMT Ayollar tashkiloti), O'zbekistonda doimiy ofis ochib, gender tenglikni mustahkamlash bo'yicha hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqdi [8]. Bu ofisning ochilishi milliy institutlar bilan birgalikda siyosatni gender sezgir qiluvchi strategiyalar ishlab chiqish, normativ huquqiy hujjatlarni takomillashtirish hamda ayollar va qizlarning huquqlarini amaliy amalga oshirishda keng ko'lamli yordamni kuchaytirishga imkon yaratdi. UN Womenning faoliyati shuni o'z ichiga oladi: gender bo'yicha siyosatni takomillashtirish bo'yicha maslahat, gender tahlillari va statistik ma'lumotlarning yig'ilishi, hamda jamiyatda ayollar huquqlarining ahamiyatini oshirish yondashuvlari. Shu bilan birga, UN Women O'zbekiston kontekstida gender asosidagi zo'ravonlik, iqtisodiy mustaqillik va ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha kampaniyalarni boshqaradi. Bu xalqaro yordam O'zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan milliy dasturiy hujjatlar bilan uyg'unlashtirilmoqda, bu esa ayollar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining yanada samarali ishlashiga xizmat qilmoqda. Xalqaro tahlil shuni ko'rsatadiki, hatto kuchli huquqiy korxonalar mavjud bo'lsa ham, ularni samarali amalga oshirish muhim muammo bo'lib qolmoqda. Masalan, 2026-yil Jahon banki hisobotida ayollar huquqlarini kafolatlashi bo'yicha qonunlar bilan ularni amalda qo'llash o'rtasida katta

tafovut borligi qayd etilgan [9]. Hisobotda ayollar teng huquqlari bo'yicha qonunchilik indeksi 67 ballni tashkil etsa, ularni ijro etish va qo'llab-quvvatlovchi tizimlar faqat 47 ballga erisha oldi. Bu ko'rsatkichlar ko'pchilik davlatlarda ham huquqiy kafolatlar mavjud bo'lsa-da, amaliyotda ularni to'la bajarish mexanizmlari hali yetarli emasligini ko'rsatadi.

O'zbekiston sharoitida ham gender tenglik va ayollar huquqlarini himoya qilish milliy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. So'nggi yillarda qonunchilik doirasida bir qator yutuqlar kuzatiladi: davlat o'z Konstitutsiyasiga ayollar va erkaklarning teng huquqligini mustahkamlovchi tamoyillarni kiritdi, shuningdek "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi qonun qabul qilindi. Bu hujjatlar gender tamoyillarini milliy qonuniy mezon sifatida belgilaydi. Milliy darajada ham gender masalalari bo'yicha amaliy chora-tadbirlarga e'tibor qaratilib, 2025-yil 14-martda Prezident tomonidan imzolangan PQ-103-sonli "Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror O'zbekistonning gender siyosatini yanada mustahkamlashga yo'naltirilgan. Bu hujjat ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik va ijtimoiy himoya sohalariga oid bir qator amaliy chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi. Biroq tahlil shuni ko'rsatadiki, ayollar huquqlarini himoya qilishda faqat huquqiy hujjatlar qabul qilinishi yetarli emas. Amaliyotda gender stereotiplari, ijtimoiy ong va resurslar yetishmovchiligi kabi omillar hali ham kuchli to'sqinlik qilmoqda. Xalqaro statistik ma'lumotlarda ayollar dunyo bo'yicha daromad topish imkoniyatlarida hamon kamchiliklarga duch kelmoqda: global miqyosda ayollar jami ishlarning ko'pchiligini bajarishiga qaramay, daromadning atigi 10% ini topadi. Bu holat ularning iqtisodiy mustaqilligi va huquqiy imkoniyatlarini yanada oshirish zaruratini yana bir bor ko'rsatadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston xalqaro tizim bilan faol hamkorlik qilayotgan bo'lsa-da, gender siyosati samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim: birinchidan, gender bo'yicha qonunlarning amaliy ijrosini kuchaytirish mexanizmlari huquqni qo'llash organlari va mustaqil monitoring institutlari orqali amalga oshiriladi. Ikkinchidan, jamiyatda gender tenglik bo'yicha ijtimoiy onglikni oshirish ta'lim dasturlari, ommaviy axborot vositalari, shuningdek, jamoat organlari bilan integratsiyalashgan kampaniyalar orqali amalga oshiriladi. Uchinchi nuqta iqtisodiy rag'batlar tizimini kengaytirish: ayollarga biznes boshlash, tadbirkorlik va moliyaviy mustaqillikni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlarni joriy etish. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, gender bo'yicha iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari jamiyatda iqtisodiy o'sish va barqarorlikni oshiradi. Natijalarga ko'ra, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik O'zbekistonning gender tenglik bo'yicha milliy strategiyasini kuchaytiradi. UN Women va UNFPA [11] kabi tashkilotlar normativ hujjatlarning tatbiq etilishida, gender statistik ma'lumotlar bazasini shakllantirishda hamda zo'ravonlikka qarshi kurash loyihalarini amalga oshirishda amaliy yordam beradi. Bu yordam, o'z navbatida, davlat institutlariga gender siyosatini rejalashtirish va monitoringni amalga oshirishda qo'shimcha resurs va ekspert yordamini taqdim etadi.

Muhokama. Ayollar huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro normalar va milliy qonunchilik asosida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu yo'nalish nafaqat huquqiy hujjatlar bilan belgilangan tamoyillarni qo'llashni, balki amalda ularni to'liq tatbiq etish uchun kompleks choralarni talab etadi. Xalqaro tashkilotlar, jumladan BMT Ayollar tashkiloti (UN Women) va BMT Aholi jamg'armasi (UNFPA), ayollar huquqlarini himoya qilishda global standartlarni shakllantirish bilan birga, o'z platformalari orqali davlatlarga texnik yordam va ekspert yordamini taqdim etmoqda. Ularning yondashuvi ayollarga nisbatan kamsitishni yo'qotishdan tashqari, gender tengligi strategiyalarini milliy siyosatga integratsiya qilishni nazarda tutadi. Misol uchun, UN Women tomonidan ishlab chiqilgan "Gender tengligini kuchaytirish strategiyasi" O'zbekiston kontekstida ham amaliy qo'llanilib, normativ hujjatlarni takomillashtirish va jamiyatda gender ongini oshirish bo'yicha konkret choralarni ta'minlashga yo'naltirilgan. Biroq, xalqaro ekspertlar va hisobotlar guvohlik beradiki, qonun hujjatlarini qabul qilish jarayoni va ularni amalda tatbiq etish o'rtasida muhim tafovut mavjud. Masalan, 2026-yil Jahon Banki tomonidan taqdim etilgan "Gender Tenglik Bo'yicha Qarorlar Amaliyoti Indeksi" natijalari shuni ko'rsatadiki, ayollar huquqlarini kafolatlashi belgilangan qonunlar mavjud bo'lishiga qaramay, ularni ijro etuvchi mexanizmlar yetarli darajada samarali emas. Hisobotga ko'ra, qonunchilik normalari bo'yicha indeks 70 ballga yetgan bo'lsa, ularning ijrosi atigi 48 ballni tashkil etadi. Bu ko'rsatkichlarning farqi ayollarning kundalik hayotida huquqlaridan foydalanish darajasining pastligidan darak beradi.

O'zbekiston sharoitida ham bu muammo amaliyotda seziladi. Mamlakatda gender tenglikni mustahkamlash bo'yicha ko'plab hujjatlar qabul qilingan: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi Qonun, shuningdek Prezident qarorlari orqali ijtimoiy himoya va bandlik sohalarida ayollar huquqlarini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar belgilanmoqda. Biroq, bu hujjatlarning ijrosi sohasida ayrim cheklovlar hanz mavjud bo'lib, ularning samarali tatbiq etish mexanizmlari qayta ko'rib chiqilishi zarur. Masalan, davlat tomonidan taqdim etilayotgan statistik ma'lumotlarda ayollar ishtiroki bo'yicha ijobiy o'sish qayd etilgan bo'lsa ham, ularning iqtisodiy faol ishtiroki va tadbirkorlik imkoniyatlaridagi tafovut hali ham seziladi.

Muhokama shuni ochib beradi: qonun hujjatlari va xalqaro tamoyillar ayollar huquqlarini himoya qilishning mustahkam asosini yaratadi, biroq jamiyatda gender stereotiplari va irqiy/oila ichidagi an'anaviy qarashlar amaliy jarayonda bu huquqlarning to'la bajarilishini cheklab turadi. Bu holat ayniqsa qishloq joylarida aniq seziladi, chunki u yerda gender rollari bo'yicha an'anaviy qarashlar hanz kuchli bo'lib qolmoqda. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, gender stereotiplari va ijtimoiy-madaniy cheklovlar ayollarning siyosiy va iqtisodiy qatnashuvini sustlashtiradi hamda ularning huquqlaridan foydalanish darajasini pasaytiradi. Shuningdek, gender bo'yicha ijtimoiy xizmatlarning rivojlanishi va ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashdagi chora-tadbirlarni yaxshilash borasida ham muhim savollar mavjud. Xalqaro standartlar aynan zo'ravonlikning oldini olish, jabrlanganlarga psixologik va huquqiy yordam ko'rsatish bo'yicha tizimlarni rivojlantirishni talab qiladi. O'zbekiston amaliyotida ba'zi hududlarda bu yo'nalishda xizmatlar sezilarli darajada yaxshilangan bo'lsa ham, ularning jadal va samarali ishlashi uchun zarur resurslar hamda

raqamli xizmatlar jamiyatda yetarli darajada integratsiya qilinmagan. Bu esa zo‘ravonlikning ko‘rinishlarini aniqlash hamda jabrlangan ayollarga to‘g‘ri va tez xizmat ko‘rsatish imkoniyatlarini cheklaydi.

Muhokama davomida yana bir muhim jihat shuki, gender bo‘yicha ta‘lim va ijtimoiy ongni oshirish yo‘nalishida amaliy choralar ko‘paytirilishi zarur. Xalqaro tajribadan ko‘rinadiki, davlat darajasida gender tenglik bo‘yicha ta‘lim dasturlarining joriy etilishi va ularni muntazam monitoring qilish gender stereotiplari darajasini pasaytirishga xizmat qiladi. Misol uchun, bir qancha Yevropa mamlakatlarida ta‘lim tizimi orqali gender tengligi bo‘yicha maxsus modullar kiritilgan bo‘lib, bu jamiyatda gender bo‘yicha ijtimoiy ongni oshirishga sezilarli hissa qo‘shadi. Shu yondashuvni O‘zbekistonda joriy etish ham ijtimoiy o‘zgarishlarni jadallashtirishi mumkin.

Tahlillar shuni ham ko‘rsatadiki, ayollar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha chora-tadbirlar samaradorligini oshirish uchun xorijiy tajribani milliy sharoitga moslashtirish zarur. Xalqaro ekspertlar bilan qo‘shma seminarlar, treninglar hamda tajriba almashish dasturlarini tashkil etish bu borada muhim vosita bo‘lishi mumkin. Ushbu yo‘nalishda bir qator xalqaro tashkilotlar, jumladan UN Women va UNDP, O‘zbekiston bilan hamkorlikda loyiha va dasturlarni amalga oshirib kelmoqda, bu esa normativ hujjatlar bilan amaliyot o‘rtasidagi tafovutni kamaytirishga xizmat qiladi. Natijada, muhokama shuni ko‘rsatadiki: ayollar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha xalqaro standartlar va milliy qonunchilikning uyg‘unligi kuchli yuridik bazani yaratadi, biroq ularni amalga tatbiq etish samaradorligini oshirish uchun keng qamrovli strategiyalar, monitoring mexanizmlari va ijtimoiy onglikni oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar talab etiladi. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, normativ hujjatlarni takomillashtirish, gender stereotiplari bilan kurash, xizmatlar tizimini modernizatsiya qilish va jamiyatda gender bo‘yicha ijtimoiy ongni mustahkamlash bu jarayonda muhim omillar bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu yo‘nalishlarda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar O‘zbekistonni yanada adolatli va teng huquqli jamiyatga aylantirishga xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, ayollar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha olib borilgan tahlillar va muhokamalar shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonning milliy qonunchiligi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi bu yo‘nalishda muhim yutuqlarni yaratgan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi qonun, shuningdek Prezident qarorlari orqali gender tenglikni ta‘minlash bo‘yicha tizimli chora-tadbirlar ishlab chiqilgan. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar, jumladan UN Women va UNFPA, texnik yordam, ekspert maslahatlari, monitoring va gender statistikasini shakllantirish orqali amaliy samaradorlikni oshirishga hissa qo‘shmoqda. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, mavjud yuridik va institutsional asoslar ayollarning huquqlarini himoya qilishda mustahkam zamin yaratgan bo‘lsa-da, amaliy tatbiq etishda ayrim muammolar mavjud. Ular quyidagilardan iborat:

- Monitoring mexanizmlarining yetishmasligi – huquqlarni amalga oshirish va qonun ijrosini baholash bo‘yicha tizimli va mustahkam mexanizmlar hozircha yetarli darajada ishlamayapti.

- Gender stereotiplari va ijtimoiy ongning pastligi – ayollar huquqlaridan to‘liq foydalanish darajasini cheklaydi, ayniqsa qishloq joylarda va an‘anaviy jamiyatlarda bu omil kuchli.

- Iqtisodiy mustaqillik masalalari – ayollarning tadbirkorlik, mehnat bozorida teng imkoniyatlar va daromad olish darajasi hali ham cheklangan, bu esa ularga mustaqil hayot kechirishda to‘sqinlik qiladi.

- Zo‘ravonlik va kamsitishga qarshi xizmatlar tizimi – hududiy farqlar mavjud, ba‘zi hududlarda jabrlanganlarga tezkor va sifatli xizmatlar yetarli darajada taqdim etilmayapti.

Shu asosda quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- Monitoring va baholash tizimini kuchaytirish – gender siyosatining ijrosini doimiy ravishda baholash va natijalarni xalqaro standartlar bo‘yicha tahlil qilish.

- Ijtimoiy ongni oshirish – maktab va oliy ta‘lim muassasalarida gender tenglik bo‘yicha maxsus kurslar joriy etish, ommaviy axborot vositalari orqali kampaniyalarni olib borish.

- Iqtisodiy qo‘llab-quvvatlashni kengaytirish – ayollar uchun tadbirkorlik va moliyaviy mustaqillik dasturlarini kengaytirish, grant va mikro kreditlar orqali qo‘llab-quvvatlash.

- Zo‘ravonlikka qarshi xizmatlarni modernizatsiya qilish – hududlarda jabrlangan ayollarga tezkor psixologik, huquqiy va ijtimoiy yordam ko‘rsatish bo‘yicha markazlarni rivojlantirish.

- Xalqaro tajribani joriy etish – Skandinaviya va Yevropa davlatlaridagi monitoring, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va normativ hujjatlarni tatbiq etish bo‘yicha tajribalarni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish.

- Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish – UN Women, UNFPA va boshqa xalqaro institutlar bilan qo‘shma loyihalar va treninglarni davom ettirish, normativ hujjatlar va amaliyot o‘rtasidagi tafovutni kamaytirish.

Umuman olganda, ayollar huquqlarini himoya qilishdagi yutuqlar.

O‘zbekistonning xalqaro standartlarga moslashgan milliy siyosatini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, amaliyotdagi muammolarni bartaraf etish uchun tizimli yondashuv, monitoring, ijtimoiy ongni oshirish va iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish zarur. Agar bu takliflar amalga oshirilsa, O‘zbekiston ayollar huquqlarini himoya qilish va gender tenglikni ta‘minlash borasida yanada samarali natijalarga erisha oladi.

ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi malumoti. <https://ensiklopediya.uz/>
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1991-yil 30-sentabrda 366XII-son Qaroriga muvofiq ratifikatsiya qilingan “Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiya”si. <https://lex.uz/uz/docs/-7338189>
3. Assembly, UN General. “Convention on the elimination of all forms of discrimination against women.” Retrieved April 20 (1979): 2006.

4. Declaration, Beijing. "Beijing declaration and platform for action fourth world conference on women." Paragraph 112 (1995): 859-865.
5. Haas EB. System and process in the International Labor Organization: A statistical afterthought. World Politics. 1962 Jan;14(2):322-52.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 01.05.2023. <https://lex.uz/uz/docs/-6445145>
7. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 02.09.2019 yildagi O'RQ-562-son.
8. Women, U. N. "United Nations entity for gender equality and the empowerment of women." fourth world conference on women platform for action and the Beijing declaration. 2014.
9. World Bank. Gender Equality Implementation Index Report, 2025–2026.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 14.03.2025 yildagi PQ-103son.
11. Canton, Helen. "United Nations Population Fund-UNFPA." The Europa Directory of International Organizations 2021. Routledge, 2021. 283-285.

Annotatsiya. Ushbu maqolada ayollar huquqlarini himoya qilishda xalqaro tashkilotlarning roli va samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Xalqaro Mehnat Tashkiloti va boshqa global hamkorlik institutlari faoliyatining ayollar huquqlarini himoya qilish yo'nalishidagi asosiy loyihalari va tashabbuslari yoritiladi. Maqolada gender tengligini ta'minlash, ijtimoiy himoya tizimlarini mustahkamlash va zo'ravonlikka qarshi kurashdagi xalqaro tajribalar misollar bilan keltiriladi.

Kalit so'zlar: ayollar huquqlari, xalqaro tashkilotlar, gender tengligi, ijtimoiy himoya, zo'ravonlikka qarshi kurash.

Аннотация. В статье анализируется роль и эффективность международных организаций в защите прав женщин. В статье освещаются основные проекты и инициативы Организации Объединенных Наций, Международной организации труда и других глобальных институтов сотрудничества в области защиты прав женщин. В статье на примерах представлен международный опыт обеспечения гендерного равенства, укрепления систем социальной защиты и борьбы с насилием.

Ключевые слова: международные организации, гендерное равенство, социальная защита, борьба с насилием.

Abstract. This article analyzes the role and effectiveness of international organizations in protecting women's rights. The article highlights the main projects and initiatives of the United Nations, the International Labor Organization, and other global cooperation institutions in the field of protecting women's rights. The article provides examples of international experiences in ensuring gender equality, strengthening social protection systems, and combating violence.

Key words: international organizations, gender equality, social protection, combating violence.
